

«Varsling» er demokratiets hensikt

I denne artikkelen om «varsling» benyttes antikkens kunnskap om kulturdannelse.

Judaspenger: Advokat Jan Fougner i advokatfirmaet Wiersholm vil premiere varslerne fordi de kommer med viktig kunnskap for sak, sannhet og samfunn (DN 30.03.17).

<https://www.dn.no/nyheter/2017/03/30/1621/Jus/vil-premiere-varslere>

Wiersholm har gjennomgått varslersakene i den såkalte «Monika-saken» i Bergen.

Det er når det er farlig å snakke at den viktigste kunnskapen kommer fram. Økonomisk premiering har imidlertid den svakhet at hederlige ytringer i risiko vil mistenkeliggjøres som jakten på en neve med judaspenger. Varsleren, som alltid står alene, vil ikke kunne klare slike beskyldninger. Det må altså en annen type av belønning til, som ikke kan måles og veies. Denne belønning må bli ære og anerkjennelse -som Jan Fougner sier- fordi det ikke kan finnes noe annet.

Men, ære har verdi bare så lenge det som sies, sies med risiko. Risiko for jobb, helse og anseelse, altså det samme som gjør varslingsstatus nødvendig. Derved vil «belønningens kraft» bæres opp av de samme kulturelle krefter som vil forhindre den «frimodige saklige ytring». En målsetting om høy «ærbar» terskel til for å snakke er jo nettopp problemet. Da er det kun en ting som gjenstår som mulighet for å få fram viktig kunnskap. Det er en kultur for ytring, som Jan Fougner og foreslår. Men hvordan etablere en kultur?

– Det er veldig vanskelig å være varslere, og det blir bare verre, sier Fougner. Han peker på at man trenger en ekte åpenhetskultur for at varslere skal tørre å stå frem. (DN)

Hvordan etablere en kultur?

Sakte nærmer varslingsdebatten seg den demokratiske bevisstheten i det gamle Athen, hvor retten til å være «varslere» var selve demokratiets begrunnelse i antikken. I demokratiet var det erkjennelse og historisk kunnskap om at kunnskap og fornuft står mot makt og undertrykking. Kulturen ga sannhetsfortelleren ære, fordi det alltid vil koste *noe* å stå fram; oppmerksomhet, og anklager om løgner og jakt på ære var det også den gang. Men likevel fungerte det. En slik kultur er kun mulig hvor folket/demokratiet/fornuften har makt, da folket som gjennom sitt engasjement og opplysthet krever saklighet. I denne kultur vet man at samfunnet er helt avhengig av kunnskapen som kan være risikofylt å ytre, og helt fundamentalt nødvendig for utvikling av individ og samfunn. «Har ytreren et forbedringsmål med sin ytring?» Det bør være spørsmålet. Athenernes begrep for denne type ytring var *parrhesia*. Parrhesia var en skjerpert normativ regel, i forhold til den ordinære ytringsrett; *isegoria*. Parrhesia var retten til å meddele i risiko. Ytringen/hva som sies var fokus. I kulturen vår hvor det er «varsleren» som blir vernet, rettes blikket mot varsleren, og man glemmer lettere sakens kjerne. Robin Schaefer ved Bergen Sentrum Politistasjon har fått enorm oppmerksomhet. Det burde vært unødvendig. Frykt for represalier for å ytre sannhet/presentere kunnskap forteller om en borgerrett uten innhold.

I vår tid er vi i ferd med å oppdage at vi lever i en skinnendemokratisk kultur, hvor det er lederne og autoritetene på alle nivå, i alle sektorer som i (/om) noen grad har mulighet for den «frimodige» ytring. I varslersakene ser man borgerens og fornuftens avmakt. I kulturen er det forventning om å «beskytte» og støtte dårlig lederskap, hvor «individet/makt», blir viktigere enn sannhet, borger og samfunn. Grunnet nettverk og viktigheten av nettverksbygging blir «alle» gislere. Og; elite og autoriteter innen politikk, byråkrati, i det private og offentlige, og akademia opptrer som et aristokrati (gr.: «de beste»), en rolle de ikke ser selv at de bærer. Man snakker kun med sine egne. Å komme bort fra en slik kultur var antikkens demokratiske begrunnelse.

Å få «aristokratiet» til å vise sannhetsfortelleren ære forutsetter tre ting som bunner i fornuft og holdninger. Det er: -Kunnskap om ytringens nødvendighet. -Gode demokratiske holdninger. -At «aristokraten» ser bort fra sin uvitenhet, og i interesse blir «en av folket».

Det beste middelet er kunnskapen om kunnskapens talenorm, og den historiske begrunnelsen for nødvendigheten og retten til fri tale: Forbedring og utvikling.